



FACTSHEET

Inclusief onderwijs als kinderrecht

In 2016 werd het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VN-Mensenrechtenverdrag Handicap) officieel bekrachtigd door Nederland. Op grond van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap én het VN-Kinderrechtenverdrag is de Nederlandse Staat aan zet om van 'passend' onderwijs, *inclusief* onderwijs te maken. In deze Factsheet 'Inclusief onderwijs als kinderrecht' zet Defence for Children de kenmerken van inclusief onderwijs en de geleidelijke en onmiddellijke verplichtingen voor de Staat op een rij.

Alle kinderen hebben recht op onderwijs en de toegang tot onderwijs moet gebaseerd zijn op gelijke kansen. Zo staat het in het VN-Kinderrechtenverdrag. Daarnaast vraagt het VN-Kinderrechtenverdrag specifiek aandacht voor bijzondere groepen kinderen die belemmeringen ervaren om op dezelfde wijze als hun leeftijdgenoten van hun rechten te profiteren, zoals kinderen met een handicap. Specifiek voor kinderen met een handicap is in artikel 23 daarom vastgelegd dat zij recht hebben op daadwerkelijke toegang tot onderwijs.

Het VN-Comité inzake de Rechten van het Kind (VN-Kinderrechtencomité) licht artikel 23 toe in *General Comment nr. 9 on The rights of children with disabilities* (2006) en gebruikt daarin uitdrukkelijk het begrip inclusief onderwijs. Het VN-Kinderrechtencomité riep de Nederlandse regering in 2015 op om te zorgen voor toegang tot inclusief onderwijs zonder vertragingen.¹ Het VN-Kinderrechtencomité sluit daarmee aan bij de tekst en strekking van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap dat in Nederland op 14 juli 2016 in werking trad. Artikel 24 van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap en het toelichtende *General Comment* (nr. 4) legt vast en specificeert wat 'inclusief onderwijs' als recht betekent. Het recht van ieder kind op onderwijs in een inclusief onderwijssysteem is onderwijs waar kinderen met én zonder handicap samen leren, werken en spelen.

KENMERKEN VAN INCLUSIEF ONDERWIJS

Volgens het VN-Comité dat toezicht houdt op het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap dient het onderwijs te voldoen aan de 'vier A's' en vraagt de realisatie van een inclusief onderwijssysteem om een proces van systeem- en cultuurverandering. De 'vier A's' zijn:²

1. Beschikbaarheid (*Availability*): er zijn voldoende onderwijsinstellingen en -programma's van goede kwaliteit.
2. Toegankelijkheid (*Accessibility*): het volledige onderwijssysteem is toegankelijk; infrastructuur, informatie en communicatie, curriculum, onderwijsmateriaal, onderwijsmethodes, evaluatie en ook de kostprijs.
3. Aanvaardbaarheid (*Acceptability*): de vorm en de inhoud van het onderwijs respecteren de behoeften, cultuur, mening en taal van alle leerlingen.
4. Flexibiliteit (*Adaptability*): leerkrachten en ander personeel zijn in staat om tegemoet te komen aan de uiteenlopende behoeften van alle leerlingen, onder meer dankzij flexibele curricula en vormen van evaluatie.

Op grond van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap én het VN-Kinderrechtenverdrag is de Nederlandse Staat aan zet om van 'passend' onderwijs, *inclusief* onderwijs te maken.

Artikel 24 van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap omvat het recht van ieder kind op onderwijs in een inclusief onderwijssysteem – onderwijs waar kinderen met én zonder handicap samen leren, werken en spelen.

De realisatie van een inclusief onderwijssysteem vraagt om een proces van systeem- en cultuurverandering.

¹ CRC/C/NL/CO/4, Concluding observations on the fourth periodic report of the Netherlands, 8 juni 2015.

² CRPD/C/GC/4, General Comment No. 4, Article 24: Right to Inclusive Education, 2 september 2016; mede afgeleid uit het door Unia gepubliceerde document hierover, zie https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/General_Comment_artikel_24_VN-Verdrag_-_Recht_op_inclusief_onderwijs_-_One_page.pdf.

DE NEGEN KENMERKEN VAN INCLUSIEF ONDERWIJS ZIJN:

1. Het volledige onderwijssysteem is inclusief

'Whole system approach': het ministerie van onderwijs investeert in het bevorderen van inclusief onderwijs en in het veranderingsproces dat nodig is in de cultuur, het beleid en de praktijk van onderwijsinstellingen om inclusief onderwijs te realiseren.

2. De volledige onderwijsomgeving is inclusief

'Whole educational environment': om de cultuur, het beleid en de praktijk van onderwijsinstellingen te kunnen veranderen en dit te borgen, is sterke betrokkenheid bij het belang van inclusief onderwijs en leiderschap van de onderwijsinstellingen essentieel.

3. Het onderwijssysteem past zich aan de leerling aan zodat deze zich maximaal kan ontwikkelen – en niet omgekeerd

'Whole person approach': erkend wordt dat ieder kind de capaciteit heeft om te leren. Inclusief onderwijs biedt flexibele curricula, lessen en leermethoden die zich aanpassen aan de talenten, capaciteiten en ambities van individuele kinderen. Om kinderen in staat te stellen hun potentieel volledig waar te maken, is er ondersteuning, zijn er redelijke aanpassingen en is er aandacht voor vroege interventie.

4. Leerkrachten worden ondersteund

'Supported teachers': alle leerkrachten en andere personeelsleden in het onderwijs volgen training in de kernwaarden en kerncompetenties voor het vormgeven van een inclusieve leeromgeving en worden daarbij ondersteund.

5. Er is respect en waardering voor diversiteit

'Respect for and value of diversity': alle leden van de leergemeenschap voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord, met respect voor diversiteit in het kader van onder andere handicap, ras, kleur, geslacht, taal, linguïstische cultuur, religie, politieke of andersoortige meningen, nationaliteit, etniciteit, inheemse of sociale afkomst, bezit, leeftijd of andere status. Effectieve maatregelen om mishandeling en pesten te voorkomen zijn voorhanden.

6. Alle leerlingen volgen les in een leervriendelijke omgeving

'Learning-friendly environment': inclusieve leeromgevingen creëren een toegankelijke omgeving waarin iedereen zich veilig, ondersteund, gestimuleerd en vrij voelt om zichzelf te uiten. Dit betekent ook dat leerlingen en studenten zelf betrokken zijn bij het bouwen van zo'n positieve en toegankelijke leeromgeving.

7. De overgangen tussen primair-, voortgezet-, vervolgonderwijs en arbeidsmarkt zijn effectief

'Effective transitions': leerlingen met een handicap ontvangen ondersteuning om de overgangen tussen primair-, voortgezet-, vervolgonderwijs en uiteindelijk de arbeidsmarkt effectief te laten verlopen. Leerlingen met een handicap doen op gelijke voet mee aan toetsen, examens en kwalificaties, omdat hen redelijke aanpassingen worden geboden en wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid.

8. Samenwerking tussen de leeromgeving en de samenleving is essentieel

'Recognition of partnerships': een goede samenwerking tussen de leeromgeving en de bredere samenleving draagt bij aan inclusie in bredere zin en is een noodzakelijke voorwaarde voor de realisatie van inclusief onderwijs. De bijdrage die ouders, verzorgers en de sociale omgeving van kinderen kunnen leveren is onmisbaar.

9. Het onderwijssysteem wordt gemonitord en regelmatig geëvalueerd

'Monitoring': regelmatige monitoring en evaluatie zijn belangrijk om te verzekeren dat er daadwerkelijk sprake is van inclusief onderwijs.

Een inclusief onderwijssysteem past zich aan de leerling aan zodat deze zich maximaal kan ontwikkelen – en niet omgekeerd.

In een inclusief onderwijssysteem wordt diversiteit gevierd: alle leden van de leergemeenschap voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord.

Om ervoor te zorgen dat leerlingen met een handicap op gelijke voet mee kunnen doen aan toetsen, examens en kwalificaties worden hen redelijke aanpassingen geboden en wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid.



Met de bekrachtiging van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap op 14 juli 2016 heeft de Nederlandse Staat zich, voor wat betreft het recht op inclusief onderwijs aan de volgende verplichtingen verbonden:³

Het recht op inclusief onderwijs moet geleidelijk verwezenlijkt worden:

- Het in stand houden van twee onderwijssystemen (regulier en speciaal) is niet verenigbaar met deze verplichting.
- De wetgeving moet een duidelijke definitie van inclusie en de doelstellingen ervan bevatten.
- Samenwerking tussen onderwijs en andere beleidsdomeinen is noodzakelijk.
- Personen met een handicap moeten nauw betrokken worden bij het beleid.
- Er moeten voldoende middelen worden ingezet – middelen die nu worden geïnvesteerd in gesegregeerd onderwijs, moeten worden geïnvesteerd in inclusief onderwijs.
- Leraren moeten goed worden opgeleid en ondersteund.
- Curricula en evaluatiemethodes moeten flexibel zijn.
- De vooruitgang van inclusief onderwijs moet gemonitord worden.

Er rust een onmiddellijke verplichting op de Nederlandse Staat voor wat betreft:

- Het recht op non-discriminatie.
- Het recht op redelijke aanpassingen.
- Het recht op gratis basisonderwijs.
- Het uitwerken van een strategie met duidelijke doelstellingen en een duidelijke timing voor de verwezenlijking van het recht op inclusief onderwijs.

Het College voor de Rechten van de Mens is toezichthouder op de naleving van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap in Nederland en heeft daarover inmiddels de eerste jaarrapportage gepubliceerd.⁴ Volgens het College kan geconcludeerd worden dat de huidige wetgeving in Nederland de opties van regulier en speciaal onderwijs in stand houdt en niet ontworpen is voor het realiseren van inclusief onderwijs. Het College wijst erop dat het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap en het VN-Kinderrechtenverdrag inclusief, gelijkwaardig en kwalitatief goed onderwijs voor iedereen tot doel stelt. Nederland heeft beide Verdragen geratificeerd en zou er alles aan moeten doen om dit doel te realiseren. In lijn met de hierboven geformuleerde verplichtingen roept het College op een duidelijke definitie van inclusief onderwijs op te nemen in onderwijswetgeving die strookt met de VN-Verdragen en inclusief onderwijs te hanteren als uitgangspunt van het onderwijsbeleid. De Nederlandse Staat is dus aan zet om van 'passend' onderwijs, *inclusief* onderwijs te maken.

De verwezenlijking van het recht op inclusief onderwijs gebeurt op school. Verschillende scholen in Nederland laten nu al zien dat het – ondanks de huidige wetgeving – mogelijk is om een inclusieve school te zijn; of dat ook ernstig meervoudig beperkte kinderen samen met hun leeftijdgenootjes naar een school in de buurt kunnen gaan.⁵ Voor meer informatie en inspirerende voorbeelden over inclusief onderwijs, zie www.in1school.nl.

Het in stand houden van twee onderwijssystemen (regulier en speciaal) is niet verenigbaar met de verplichting om het recht op inclusief onderwijs geleidelijk te verwezenlijken.

Het uitwerken van een strategie met duidelijke doelstellingen en een duidelijke timing voor de verwezenlijking van het recht op inclusief onderwijs is een onmiddellijke verplichting.

Het College voor de Rechten van de Mens roept op een duidelijke definitie van inclusief onderwijs op te nemen in onderwijswetgeving die strookt met de VN-Verdragen en inclusief onderwijs te hanteren als uitgangspunt van het onderwijsbeleid.

Deze factsheet is een uitgave van Defence for Children

Defence for Children maakt zich sterk voor het recht op inclusief onderwijs. Onderwijs waar kinderen met én zonder handicap samen kunnen leren en spelen. Via het platform In1school worden goede voorbeelden van inclusief onderwijs in de praktijk gedeeld en kennis en ervaring op dit gebied uitgewisseld.

Onze inzet voor inclusief onderwijs wordt mogelijk gemaakt door de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind.

www.defenceforchildren.nl

www.nsgk.nl



³ CRPD/C/GC/4, General Comment No. 4, Article 24: Right to Inclusive Education, 2 september 2016; mede afgeleid uit het door Unia gepubliceerde document hierover, zie https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/General_Comment_artikel_24_VN-Verdrag_-_Recht_op_inclusief_onderwijs_-_One_page.pdf.

⁴ College voor de Rechten van de Mens, Rapportage VN-verdrag handicap in Nederland 2017, zie <https://www.mensenrechten.nl/publicaties/detail/38166>.

⁵ Zie de 'Zo kan het ook'-scholen, via https://www.in1school.nl/images/Publicaties/Zo_kan_het_ook_scholen_Magazine_2016_Digitaal.pdf, een magazine uitgegeven in opdracht van In1school, een project van NSGK; respectievelijk het initiatief 'Samen naar school', via www.nsgk.nl/samennaarschool.